

Kainulaiset/ Norjansuomalaiset

Ketä kainulaiset/norjansuomalaiset oon?

Kainulaiset/Norjansuomalaiset oon minorigiteetti, jolla oon kainulainen/norjansuomalainen kulttuuritavusta ja joitten kieli oon kainu ja suomi. Minorigiteetti käskee itteensä norjaksi nimilä *kvener* ja *norskfinner*.

Ette se tulis näkkyväksi ette kysymys oon yhdestä ja samasta minorigiteetistä, Isotinka päätti vuona 2011, ette joukkoo käskehään nimelä *kvener/norskfinner*.

■ *Norjasta kainuksi kääntäny Eira Söderholm*

Historia

Kainun kansa eli kväänikansa (norjaksi *kvener*) eli norjansuomalainen kansa (norjaksi *norskfinner*) oon eläny Pohjaiskalotilla jo varhaisista aijoista asti. Heidän elinkeinot vaihetelthiin vuodenaikkoin jälkhiin merenrannan ja sisämaan välilä. Het pyydethiin kallaa merestä, jovista ja järvistä, ja het olthiin jahtimiehet ja puunat. Ydinallaa oli Pohjanlahti, Tornionväylän varsi ja siitä pohjaisheen kiini Jäämerheen asti. Met emmä tiedä koska kainulaiset/norjansuomalaiset siirythiin asumaan Norjhaan, mutta 1500-luvula heitä jo löytyy rekistrearattunna kirjalisista lähtheistä.

1700-luvun alkupuolela kainulainen/norjansuomalainen asutus lissääntyi Finmarkussa ja Tromssassa. Väjenkasvu Pohjais-Suomessa ja Pohjais-Ruottissa vaikutethiin ette usheemat kainulaiset/norjansuomalaiset siirythiin viljomaan maata Pohjais-Norjhaan. Väkke siirtyi kans sen tähden ette Ruotti ja Ryssä sođithiin ja Pohjais-Ruottissa ja Pohjais-Suomessa oli nöyriivuossii. Norjan esivallat toivothiin enämen fastaa asutusta pohjaisille aloile, missä muutoin asui tyhä vähän väkkee. Sillä annethiin kainulaisile/norjansuomalaisile sekä oikeuksii ette verohelpotuksii. Kainulaiset/Norjansuomalaiset kalastethiin ja viljothiin

maata Finmarkun ja Tromssan vuonoin rantaaloila, ja het kans elethiin puunana sisämaassa niin ko Kaarasjovessa, Koutokeinossa ja Tenon varrela. Kainulaiset/Norjansuomalaiset ja saamelaiset pyydethiin kallaa ja mettän elläimii samoila aloila, mikä sitte muutamisti teki konfliktii heidän välissä.

Kainulaisten/Norjansuomalaisten määrä kasus 1820-luvulta suunile kiini vuotheen 1900 asti. 1800-luvula siihen vaikutti isomassa määrässä vasta-alettu industrii. Kalaindustriin kehitys, monenlainen fisku ja kruuvahomma vaadithiin enämen työväkkee. Työväkkee tuli sekä Etelä-Norjasta ette Pohjaiskalotin sisäosista. Huhut kaikenlaisten mahdollisuuksiitten ympäri vaikutethiin ette ihmiset joila oli tahtoo ja voimaa asetuthiin Pohjais-Norjhaan, ja het alethiin uutta tointa jo olemassaolleevissa kainulaisissa/norjansuomalaisissa kylissä.

Aikkaa myöten kainulaiset/norjansuomalaiset olthiin majoriteettinna usheissa Pohjais-Tromssan ja Finmarkun kylissä ja Vesisaaren kaupungissaki. Kainulaiset/Norjansuomalaiset säilytethiin ittensä kielen ja omat kulttuuriset trekit kauvoin. Se oli ensinäki sillä ette muuta-

mat paikat olthiin kohta puhthaat kainulaiset/norjansuomalaistet kylät, ja ette kaupungiissa oli selvät rajat kainulaisten/norjansuomalaisten ja etnilisten norjalaisten välissä. Nämät paikat houkutelthiin lissää ette lissää kainulaissii/norjansuomalaissii, ja net olthiin likheisessä yhtheydessä Pohjais-Ruottin ja Pohjais-Suomen suomee puhhuuviitten ihmisten kansa. Sitä saattaa sama hyvin sannoot ette kysymys oon siitä ette kainulaiset/norjansuomalaiset siirtyhiin paikasta toisheen Pohjaiskalotilla ko ette het oltais immigreeranheet Norjhaan.

1800-luvun puolessavälissä alkoi esivalttoin positiivinen ajattelu ja politikki kainulaissii/norjansuomalaissii kohthaan muuttuut, mm. nasunalististen, rasististen ja darwinististen tendenssiitten tähden. Ajatelthiin ette olis olemassa jonkulainen "suomalaisvaara", mitä ei kuiten todelisuuudessa ollu. Pöläthiin ette kainulaiset/norjansuomalaiset ei oltais lojaaliset Norjaa kohthaan jos Ryssän impeeriumi, minkä osa Suomiki oli, freistais liittääät Norjan ossii ittheensä. Monet pöläthiin kans ette nasunalistiset liikutukset Suomessa alettais esittämhään vaatimuksii Norjale. Uudela politikila kainulaissii/norjansuomalaissii kohthaan oli monenlaista vaikutusta: Ko monila kainulaisila/norjansuomalaisila vailui Norjan staatinporvaruus, se usheemppii heistä

lähätethiin ulos maasta. Vuoden 1902 maanmyyntilaissa seiso i ette tyhä norjaapuhhuuvilla norjalaisila oli oikeus omistaat maata Finmarkussa. Esivallat valithiin olla rakentamatta teitä ja muita kommunikasuuinilinjoi rajan yli Suomheen, sillä ko het haluthiin estääät kainulaisten/norjansuomalaisten yhtheyden Suomen kansa. Ko uutta Norjan nasuunii olthiin rakentamassa, se pressi, biblioteekit ja raatio pidethiin tyhä muistela norjalaisen kulttuurin ympäri. Kainulaiset/Norjansuomalaiset pidethiin staatin raja-aloila viralisten virkkoin ulkopuolela. Siitä tuli häppee ette olla "kvæn", ja monet vaijethiinki sen ympäri. Laitethiin internaattikoului, missä kaikki opetus oli norjan kielelä ja minkä tehtävännä oli kainulaisten/norjansuomalaisten koululasten kielelinen ja kulttuurinen norjalaistaminen.

1800-luvun alkupuolela monet kainulaiset/norjansuomalaiset koululapset saathiin todelisuuudessa opetusta ittensä äitinkielelä. Suunile vuodesta 1870 kainun/suomen kielen alenethiin apukieleksi, mitä saattoi käyttäät kristinuskon opettamisessa. Vuona 1936 Isotinka päätti ette kainuu/suomee ei enää saanu käyttäät apukielenäkhään. Silloinki ko kainu/suomi oli tyhä apukieli, se kuiten sen avula osa kainulaisista/norjansuomalaisista lapsista oppi lukemhaan ja kirjoittamhaan

kainuu/suomee koulussa. Sillä se on erotus niitten kahden sukupolven välillä jotka kasutettiin ylös vuoden 1936 kahden puolen. Samassa tahdissa ko kielitaito huononi ja sijhaan tuli norja, väheni kans kainun/suomen puhuminen. Kielto käyttää suomee opetuskielenä loppui peruskoulusta vasta vuona 1980.

Kainulaiset/Norjansuomalaiset vastustettiin norjalaistamispolitiikka 1800-luvun loppupuolella. Muun myötä annettiin ulos suomenkielistä aineistia, kotoon suomenkielistä litteratuuria ja freistettiin alkaat oman koulun Vesisaarheen. Työkieli oli monessa paikassa kainu/suomi. Kuitenki vei politiikka ja negatiiviset asemat kainulaissii/norjansuomalaissii kohtaan siihen, ette vanhiimet heitettiin puhumasta lapsille kainuu/suomee. Het haluttiin suojella näitä diskrimineerausta vastaan. Vanhiimille muistettiin ette monenkielisyys on vaarallinen lapsille. Samalla kans usheet ette usheet kainulaiset/norjansuomalaiset alettiin ajattellemaan ette se oli tärkeä lapsille saattaa norjan kieltä, ko se oli koulutus- ja työkieli Norjassa. Tähän laihii heillä olis parempi tullevaisuus Norjassa.

1960-luvulla näytti ette se mennee siihen suuntaan ette kainulainen/norjansuomalainen kulttuuri unheuttuis pois. 1970-luvun

alusta fokus kääntyi minorigiteettikanssain oikeuksiin, ja Norjassaki perustettiin usheempii minorigiteettien intereessiorganisaatioita. Täähänä Norjan esivallat on heittäneet pois vanhaan norjalaistamispolitiikka, ja on ottaneet velvollisuudeksi tarjota mahdollisuuden kainulaiselle/norjansuomalaiselle kulttuurille ja kielelle ellää ja kehittyt. Komuunit niin ko Porsanki ja Omasvuono on julistanneet ittensä kolmenkieliseksi ja kolmenkulttuuriseksi siihen laihii ette norjalaisuus, saamelaisuus ja kainulaisuus/norjansuomalaisuus on samalla tasalla. Staatin tiehoito on laittanu nimisiltit kolmella kielellä monheen paikkaan.

Kieli

Norjan esivallat tunnustettiin kainun kielen omaksi kieleksi vuona 2005. Sitä ennen asiasta oli ollu koko paljon debattia. Kieltä ei ollu kirjoitettu melkein sataan vuoteen, ja nyt pittää uudesti laittaa grammatikka, sanakirjat ja oppineuvoi. Kainu on liikkeisesti sukkuu meänkielen eli Tornionväylän varren suomen kans, ja se on sukkuu kans suomen kielen kans, mutta erottuu kuitenkin selvästi näistä ja on oma kieli. Kainuun on vaikuttanu kontakti norjan kielen kans ja siihen on lainattu melkein iso joukko norjan sanoja –

Uskonto

Uskonto oli ja on tärkeä monelle kainulaiselle/norjansuomalaiselle. Lästadiolaisella herätysliikituksella on syvät juuret, mikä ulottuu kiini 1800-luvun puoliväliin asti. Koska Norjan kirkossa tavallisesti saarnattiin norjaksi, ja se aikaa myöten muuttui staatin norjalaistamispolitiikin apuneuvoksi, se lästadiolaisuus antoi kainulaisille/norjansuomalaisille mahdollisuuden uskonolliseen elämäänsä omalla kielellä, jota kokouksissa käytettiin suomalaista Raamattua ja virsikirjaa. Lästadiolaisella liikituksella on vielä merkitystä oman kielen säilymiseen.

erinomhaittain modernin elämän ja modernin yhteiskunnan sanoi.

Kainun kieli on oikein uhattu. Se on enniimittin tyhjä vanhempi väki joka puhuu sitä päivittäin. Kainu ei siirry enää vanhimilta lapsille, mutta nyt näkyy semmoinen tendenssi ette isovanhimmet opettaava kieltä lapsenlapsille. Nuorisot on uudesti kiinnostunut kielestä ja saanut mahdollisuuden oppia sitä. Norjansuomalaiset ajattelevat ette heidän kieli on suomi, ja se uudistuu uusiin immigranttisukupolviin myötä.

Sen jälkeen kun suomi oli opetettu valintafakina muutamissa kouluissa, se vuonna 1990 otettiin käyttöön, ette suomi opetettiin toisena kielenä. Vuonna 1997 laadittiin oman oppiaineen, ja vuosi jälkeen otettiin koululapset, joilla oli kainulainen/norjansuomalainen tausta, laadittu määrätty oikeuden kainun eli suomen kielen opetuksen tämän oppiaineen jälkeen. Syyskuu 2013 594 oppilasta valittiin oppiaineen suomen toisena kielenä, mutta luku on tullut oikein paljon alas kouluvuoden 2001–2002 jälkeen, kun silloin oppilaita oli 1073. Vielä on kainun oppineita tyhjä vähän, mutta niitä kyllä on laadittamassa lissää.

Kainulaiset/Norjansuomalaiset tänään

Se on tietämätöntä kuka paljon kainulaissii/norjansuomalaissii on nykyään, sillä kun Norjassa ei rekistroidä ihmisten etnisiteettiä. 10 000 –15 000 on arvelu mitä useinkin käytetään virallisissa dokumenteissa, mutta luku saattaa olla aivan liian matala. Niitten määrä jokka puhuu kainua eli suomea, on paljon matalampi ja on laskettu dramaattisesti viime sukupolviin aikana. Monilla kainulaisilla/norjansuomalaisilla on sekä saamelaisii ette norjalaissii sukulaissii. Evakueerinki ja siirtyminen etelään toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen vaikuttaa ette kainulaissii/norjansuomalaissii nyt asuu jokka puolella maata.

Norjalaistamisesta huolimatta kainulainen/norjansuomalainen kulttuuri elää. Se on paljon ihmisiä jokka laaava kainulaissii/norjansuomalaissii ja suomalaissii laulua virssii, erinomhaitten lastenlaulua. Kainulainen/Norjansuomalainen musikkitradisuuni elää vielä. Sitä on annettu ulos kainulaista sievälitteratuuri ja diktikirjoi, eikä ole pitkä aika siitä saakka kun ensimmäiset kainulaiset lastenkirjat tulsiin ulos. Eri paikkoin valkkesielut säilyttävä ja kehittävä kainulaista/norjansuomalaista käsityö- ja ruokitradisuuni.

Tääpäänä oon kohta monta kainulaista/norjansuomalaista intereessioorganisasuunii ja institusuunii, minkä tehtävä oon dokumenteerata ja edistää kainulaista/norjansuomalaista kulttuuri.

Kainulaiset/Norjansuomalaiset oon monheen laihiin antanheet pohjaisnorjalaisele kulttuurille sen oman leiman. Esimerkki tästä oon erinomhaiset rakenustavat. Niin käsketty Varenkin-talo oon iso puupytki, missä asu-malomat, talli ja navetta oon saman katon alla. Kainulaisila/Norjansuomalaisila oli, samoten ko mettäsuomalaisila etelämpänä, korsteeniton savvu-uuni. Sauna oli ja oon tyypilinen kainulaisile/norjansuomalaisile.

Organisasuuniita:

Kainulaisila/Norjansuomalaisila oon kolme intereessioorganisasuunii, joila oon vähäsen erilainen näkemys oman identiteetin ja kielen ympäri.

Ruijan Kveeniliitto/Norske kveners forbund painottaa sitä ette kainu oon oma kieli mikä oon erilainen ko riikinsuomi/suomi. Organisasuuni käyttää kainun kieltä ja halluu ette kaikki opetus pittää olla primäärästi kainuksi. Ruijan Kveeniliitto/Norske kveners forbund painottaa ette kainun kansa oon alkupöräinen

pohjainen kansa samhaan laihiin ko sen sukukansat Pohjais-Ruottissa ja Pohjais-Suomessa.

Kveenimaayhistys/Kvenlandsforbundet

käskee kieltä *kveenisuomeksi*, ja pittää kainun kieltä yhtenä suomen dialektiista. Organisasuuni käyttää suomalaista kirjoitustappaa ja ajattellee ette se oon paras konsti ette kieli pärjäis. Het meinaava ette suomi pittää hyväksyyt kainulaisten minorigiteettikieleksi. KLF kattoo ette kainulaiset oon pohjainen alkukansa.

Norsk-finsk forbund/Norjalais-Suomalainen

Liitto vaikuttaa koko maassa ja oon intereessioorganisasuuni Norjassa assuuville suomalaisile ja niile, jotka oon suomalaista lähtöö. Organisasuunin kieli oon suomi. Norjalais-suomalaiset yhdistykset oon käyttänheet termii *norskfinner* kiini 1920-luvulta asti. Organisasuunin meininkinnä oon edistää ja säilyttää suomen kieltä, norjansuomalaista ja suomalaista kulttuuri, edistää norjansuomalaisten oikeuksii nasunaalisenna minorigiteettinna sekä edistää Norjassa assuuvittien suomalaisten oikeuksii. Yli näitten intereessittien ei liitola ole mithään vaatimuksii saada statusta omana kansana, alkukansana eli sitte elinkeinopoliittissii vaatimuksii.